

Data rapportage Marktbemonstering schubvis IJsselmeergebied 2016-2018

Auteur(s): A.B. Griffioen

Wageningen University &
Research rapport C130/19

Data rapportage Marktbemonstering schubvis IJsselmeergebied 2016-2018

Auteur(s): A.B. Griffioen

Dit onderzoek is uitgevoerd door Wageningen Marine Research in opdracht van en gefinancierd door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, in het kader van het Beleidsondersteunend onderzoekthema 'zoet' (projectnummer BO-43-023.02-002)

Wageningen Marine Research
IJmuiden, december 2019

VERTROUWELIJK Nee

Wageningen Marine Research rapport C130/19

Keywords: schubvis, marktbeemonstering, IJsselmeergebied, visserij

Opdrachtgever: Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
T.a.v.: Mr. Laurent Gorissen
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Dit rapport is gratis te downloaden van <https://doi.org/10.18174/509355>
Wageningen Marine Research verstrekt *geen* gedrukte exemplaren van rapporten.

Wageningen Marine Research is ISO 9001:2015 gecertificeerd.

© Wageningen Marine Research

Wageningen Marine Research, instituut
binnen de rechtspersoon Stichting
Wageningen Research, hierbij
vertegenwoordigt door Dr. M.C.Th.
Scholten, Algemeen directeur

KvK nr. 09098104,
WMR BTW nr. NL 8113.83.696.B16.
Code BIC/SWIFT address: RABONL2U
IBAN code: NL 73 RABO 0373599285

Wageningen Marine Research aanvaardt geen aansprakelijkheid voor
gevolg schade, noch voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de
resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Wageningen
Marine Research opdrachtgever vrijwaart Wageningen Marine Research van
aanspraken van derden in verband met deze toepassing.
Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag weergegeven en/of
gepubliceerd worden, gefotokopieerd of op enige andere manier gebruikt worden
zonder schriftelijke toestemming van de uitgever of auteur.

Inhoud

Samenvatting	4
1 Inleiding	5
2 Methoden	6
3 Resultaten	7
3.1 Algemene gegevens	7
3.2 Vangstgegevens	8
4 Aanbevelingen	11
5 Kwaliteitsborging	12
Verantwoording	13
Bijlage 1 Lengte frequentie gegevens	14

Samenvatting

Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) is in het kader van de Visserijwet verantwoordelijk voor een duurzame visserij op snoekbaars, baars, blankvoorn en brasem op het IJsselmeer en Markermeer. Het ministerie heeft hierbij het uitgangspunt het beheer te baseren op wetenschappelijk onderbouwde vangst- en inspanningsadviezen. Ook wil het ministerie meer en betere informatie verzamelen over ontwikkelingen in de leeftijd en lengte opbouw van de vangst en van de bestanden en daarmee toewerken naar nauwkeurigere visserijmodellen.

In 2016 en 2017 zijn eerste pilot studies uitgevoerd. Hierbij zijn beroepsvissers vissend op schubvis (met name baars, brasem, blankvoorn en snoekbaars) bezocht aan boord ten tijde van visserijactiviteiten, welke voornamelijk staand want visserij, maar ook zegenvisserij betrof. Er is besloten om de marktmonitoring voort te zetten in 2018 en 2019. Deze rapportage geeft een overzicht van de gegevens die zijn verzameld in de jaren 2016-2018.

In totaal zijn er in 2016-2018 66 bezoeken geweest bij staandwant en zegen vissers; 14 in 2016 (alleen in kwartaal 3 en 4), 21 in 2017 en 30 in 2018. In totaal zijn 29.531 vissen gemeten aan boord van de schepen. Van de doelsoorten waren dit 6.231 brasem, 9.613 blankvoorn, 4.332 baars en 7.063 snoekbaars. Daarnaast zijn 1.351 bot geteld en gemeten en zijn 17 andere vissoorten gevangen (waaronder steurachtigen en een hybride karper). Daarnaast is ook wolhandkrab en rivierkreeft gevangen.

De gemiddelde lengte van baars was in 2016-2018 respectievelijk 31, 30, 31cm. Hiervan van circa 3-5% van de vangst ondermaats (kleiner dan 22 cm). De gemiddelde lengte van brasem was in 2016-2018 respectievelijk 32, 33, 32cm. De gemiddelde lengte van snoekbaars in 2016-2018 respectievelijk 46, 41, 45cm. Over de jaren 2016-2018 blijkt dat 17-34% van de vangst van snoekbaarzen kleiner was dan 42 cm (ondermaats). De gemiddelde lengte van blankvoorn in 2016-2018 respectievelijk 29, 30, 30cm. Dit zijn vangstgegevens van vissen gevangen in de 101mm maas.

De samenwerking met de bezochte beroepsvisserij verliep in 2016 vanuit het perspectief vanuit WMR goed en prettig, ook na herhaald bezoek. In 2017 en 2018 is het merendeel van het veldwerk overgenomen door FISHNED consultancy. Het hebben van een centraal contactpersoon lijkt ook goed te werken voor zowel de beroepsvisserij als voor WMR. De bemonstering wordt voortgezet wordt voortgezet in 2020.

1 Inleiding

Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) is in het kader van de Visserijwet verantwoordelijk voor een duurzame visserij op snoekbaars, baars, blankvoorn en brasem op het IJsselmeer en Markermeer. Het ministerie heeft hierbij het uitgangspunt het beheer te baseren op wetenschappelijk onderbouwde vangst- en inspanningsadviezen. Ook wil het ministerie meer en betere informatie verzamelen over ontwikkelingen in de leeftijd en lengte opbouw van de vangst en van de bestanden en daarmee toewerken naar nauwkeurigere visserijmodellen.

In 2016 en 2017 zijn eerste pilot studies uitgevoerd. Hierbij zijn beroepsvissers vissend op schubvis (met name baars, brasem, blankvoorn en snoekbaars) bezocht aan boord ten tijde van visserijactiviteiten, welke voornamelijk staand want visserij, maar ook zegenvisserij betrof. Er is besloten om de marktmonitoring voort te zetten in 2018 en 2019.

Deze rapportage geeft een overzicht van de gegevens die zijn verzameld in de jaren 2016-2018.

Achtergrond marktmonitoring

Voor visserijadviezen is informatie over de opbouw van de commerciële vangsten gewenst; welk deel van het bestand wordt gevangen door de visserij? Samen met logboeken (van beroepsvissers) geeft dit een beeld van de jaarlijkse vangsten per leeftijd, wat een essentieel onderdeel is van de visserijmodellen. Ook is voor visserijadviezen informatie nodig over de biologie van een bestand (groei, voortplanting etc.). Deze informatie mist deels voor met name de grotere schubvissen, omdat deze in de wetenschappelijke surveys in lagere aantallen worden aangetroffen. De marktmonitoring voor schubvis is opgezet om gegevens te verzamelen over de samenstelling van de vangst (lengte, leeftijd, gewicht) en het vaststellen van biologische parameters (groei, voortplanting).

Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is:

1. Verzamelen van marktmonitoringsgegevens van schubvissoorten uit het IJsselmeer en Markermeer over 2016-2018 gedurende veldbezoeken aan boord van vissersschepen.
2. Het analyseren van vismonsters (leeftijd, gewicht, geslacht, rijpheid)

2 Methoden

In 2016 is er gestart met een marktmonitoring schubvis op het IJsselmeer en Markermeer bij staand want vissers en zegenvissers. Het project is opgedeeld in meerdere stappen:

1. Telefonisch benaderen beroepsvissers (van Keeken et al. 2016)
2. Selecteren beroepsvissers op basis van terugkoppeling telefoongesprekken
3. Aanschrijven beroepsvissers middels een enquête om meer detail gegevens te krijgen over visgebied, vangtuig en omvang van de visserij.
4. Selecteren beroepsvissers voor daadwerkelijk bezoek aan boord tijdens visserij activiteit. Daarnaast een herhalingsbrief sturen naar vissers die niet gereageerd hebben.
5. Veldbezoeken (2016-2018)
6. Verwerken gegevens (2016-2018)
7. In 2019 zal een bijeenkomst worden georganiseerd waarin de gegevens aan de deelnemende beroepsvisserij teruggekoppeld wordt.

De veldbezoeken werden verdeeld per kwartaal: Q1 (jan – mrt), Q3 (juli – sept), Q4 (okt - dec). In de marktmonitoring is ervoor gekozen om aan boord te stappen van de vissers. Dit heeft de voorkeur boven het meten of opkopen van vis aan de wal. Enerzijds om een relatie op te bouwen met de beroepsvisserij en anderzijds om goed inzicht te krijgen in de type visserijen. Circa 10-12 bezoeken per kwartaal werden nagestreeft.

Doelsoorten en metingen

De marktmonitoring heeft vier commerciële doelsoorten voor ogen: snoekbaars, baars, brasem en blankvoorn, waarbij de vissen in Q4 werden opgekocht voor aanvullende metingen (2016 alleen snoekbaars en brasem, in 2017 en 2018 ook baars en blankvoorn). Aan boord werden alle vis, maats, ondermaats en bijvangst opgemeten. Het streven was om, verdeeld over drie kwartalen, minimaal 1000 vissen per soort op te meten en per soort ca. 300 leeftijdsgegevens te verzamelen. Vooralsnog is alleen uit staand want vis verzameld, omdat de zegen voornamelijk levende vis verhandelt.

Lengte metingen

Metingen aan boord geven een 'totale lengte' aan, waarbij de vis op zijn langst wordt gemeten. Dit betekent dat de staartvin samengeknepen werd om tot een lengte te komen. Hierbij wordt naar de centimeter naar beneden gemeten. Dit houdt bijvoorbeeld in dat 39.9cm wordt afgerond naar 39cm.

Biologische metingen

Per soort werden ook leeftijd monsters genomen. Dit werd gedaan door 4 á 5 schubben te trekken net boven de zijlijn. Bij baars werden ook vinstralen afgeknipt. Alleen in Q4 werden vissen opgekocht om naast lengte- en leeftijd metingen ook geslacht, rijpheid en gewicht te bepalen. Voor de biologische monsters werden 10 vissen per lengteklasse meegenomen. De lengte klassen waren 2cm voor baars en blankvoorn en 3cm voor snoekbaars en brasem.

3 Resultaten

3.1 Algemene gegevens

Overzicht bezoeken 2016-2018

In totaal zijn er in 2016-2018 66 bezoeken geweest bij staandwant en zegen vissers; 14 in 2016 (alleen Q3 en Q4) en 21 in 2017 en 30 in 2018 (Tabel 1). In 2017 is er één reis geweest bij een zegenvisser ter oriëntatie¹, waarbij geen vangstgegevens (lengte gegevens) van deze reis zijn verzameld. Van de reizen waar vangstgegevens van zijn, zijn 59 reizen uitgevoerd met een 101mm staand want maaswijdte, vier met 130mm staand want, één met een gecombineerde maaswijdte van 130 en 190mm en één zegen reis. In totaal zijn 26 reizen uitgevoerd op het IJsselmeer en 39 op het Markermeer.

Tabel 1. Aantal vaarreizen per vangtuig en per jaar. Tevens een verdeling van het aantal reizen per meer.

vangtuig (mm)	2016	2017	2018	totaal
zegen (80)		(1)	1	1
101	14	19	26	59
130		1	3	4
130/190		1		1
	2016	2017	2018	totaal
IJM	5	9	12	26
MM	9	12	18	39
totaal	14	21	30	65

¹ Verkenning voor samenwerking met beroepsvisserij in de zegenvisserij. Vis wordt hier levend verhandeld. De verkenning had als doel om te beoordelen hoe lengte metingen efficiënt gedaan konden worden.

3.2 Vangstgegevens

Soorten en aantallen vis

In totaal zijn 29.531 vissen gemeten aan boord van de schepen (Tabel 2). Van de doelsoorten waren dit 6.231 brasem, 9.613 blankvoorn, 4.332 baars en 7.063 snoekbaars. Daarnaast zijn 1.351 bot geteld en gemeten en zijn 17 andere vissoorten gevangen (waaronder steurachtigen en een hybride karper). Daarnaast is ook wolhandkrab en rivierkreeft gevangen.

Tabel 2. Overzicht van vangstgegevens voor de diverse jaren per meer voor de reizen met van 101mm en 130/190mm staand want en de zegen visserij.

locatie	2016			2017			2018				totaal	
	IJM	MM	IJM	IJM	MM	MM	IJM	IJM	MM	MM	IJM	MM
maaswijdte st. wt. of zegen -->	101	101	101	130	101	130/190	101	130	zegen	101		
aantal vaartrips	5	9	8	1	11	1	9	3	1	17	26	39
aal							1			1	1	1
amerikaanse rivierkreeften			1							3	0	4
baars	220	469	521	6	1004	5	648	13		1446	1408	2924
blankvoorn	337	1087	603		2247	1	1308	8		4022	2256	7357
bot	122	11	37	225	113	81	329	296		137	1009	342
brasem	712	629	823		1866	182	588	34	74	1323	2157	4074
chinese wolhandkrab	32	2	26	2	39		15	4		154	79	195
gevlekte amerikaanse rivierkreeft					1						0	1
giebel					5						0	5
houting	29	4	10	2	9		46	126		19	213	32
hybride cyprinide		1			1						0	2
karper		1			4					1	0	6
kolblei		3	5		40		3		3	3	8	49
kopvoorn					1						0	1
kroeskarper							1			9	1	9
pos	3	17	2		11		2			32	7	60
roofblei		4	3		6		1				4	10
schubkarper					1					1	0	2
snoek	1	4	2		15	1	2		1	81	5	102
snoekbaars	575	575	1730	33	1272	32	227	31		2588	2596	4467
spiering	6	24	26		28		2			12	34	64
sterlet		1									0	1
steurachtigen	1										1	0
winde	8	6	2		6		11			9	21	21
zwartbekgrondel	1									1	1	1

Omdat er slechts drie reizen zijn uitgevoerd met 130mm staand want en één met een zegen (waarvan gegevens bekend zijn), zijn de volgende resultaten gebaseerd op de 101mm staand want.

Lengte frequentie doelsoorten 101mm stand want

Baars

De gemiddelde lengte van baars was in 2016-2018 respectievelijk 31, 30, 31cm in de 101mm maas (Tabel 3, Figuur 1). Circa 3-5% van de vangst is ondermaats (kleiner dan 22 cm). Dit getal was over de jaren vrijwel gelijk met 4% in 2016, 3% in 2017 en 5% in 2018. De lengterange van de vangst over de drie jaren ligt van circa 4cm tot 50cm. De gemiddelde lengte over de drie jaren op het Markermeer en IJsselmeer was respectievelijk 30 en 31 cm.

Brasem

De gemiddelde lengte van brasem was in 2016-2018 respectievelijk 32, 33, 32cm in de 101mm maas (Tabel 3, Figuur 1). De lengterange van de vangst over de drie jaren lag van circa 20cm tot 65cm. De vangsten laten geen grote verschillen zien in de grootte van de vissen tussen het Markermeer en het IJsselmeer (Figuur 2). De gemiddelde lengte over de drie jaren op het Markermeer en IJsselmeer was respectievelijk 33 en 32 cm.

Snoekbaars

De gemiddelde lengte van snoekbaars in 2016-2018 respectievelijk 46, 41, 45cm in de 101mm maas (Tabel 3, Figuur 1). De lengte range van de vangst over de drie jaren ligt van circa 7cm tot een lengte van 75cm. 17-34% van de vangst van snoekbaarzen was kleiner dan 42 cm. Dit getal fluctueert over de jaren met 17% in 2016, 34% in 2017 en 22% in 2018. De vangsten laten geen grote verschillen zien in de grootte van de vissen tussen het Markermeer en het IJsselmeer (Figuur 2). De gemiddelde lengte over de drie jaren op het Markermeer en IJsselmeer was respectievelijk 44 en 42 cm.

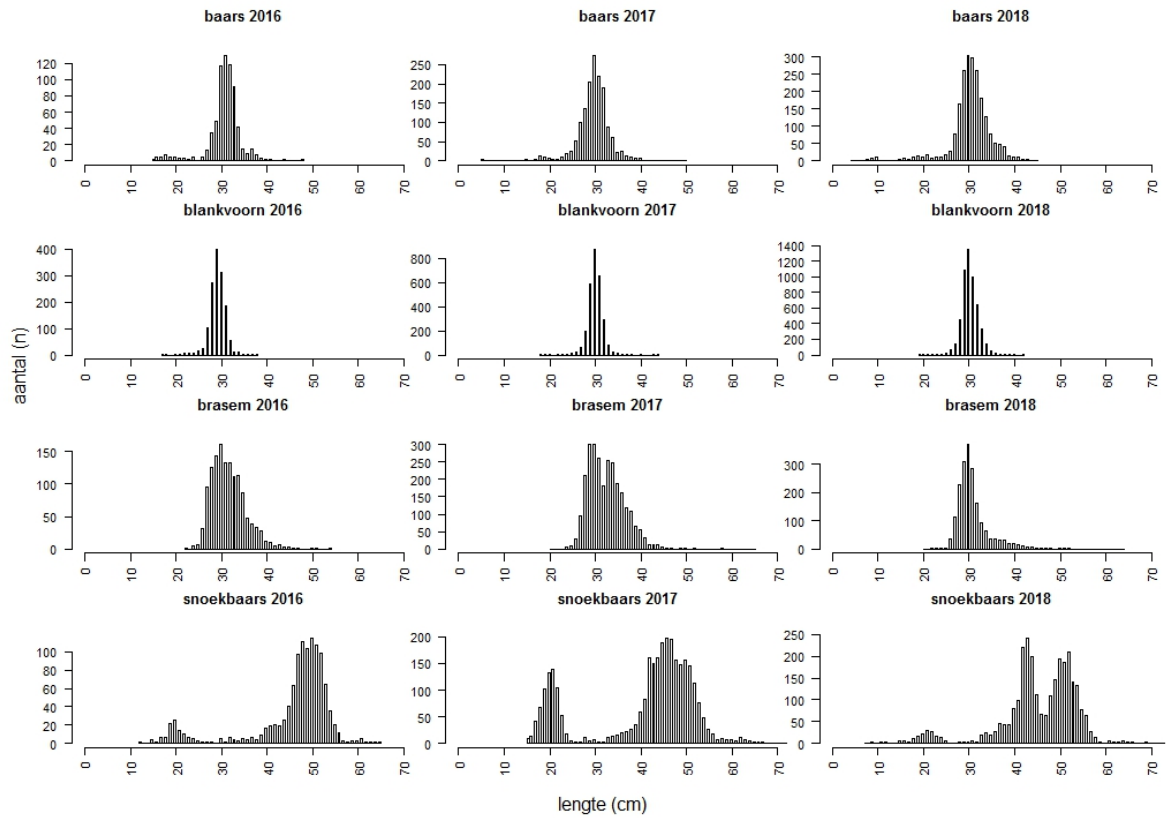
Blankvoorn

De gemiddelde lengte van blankvoorn in 2016-2018 respectievelijk 29, 30, 30cm in de 101mm maas (Tabel 3, Figuur 1). De lengterange van de vangst over de drie jaren lag van 17cm tot 44cm (Figuur 2). De gemiddelde lengte over de drie jaren op het Markermeer en IJsselmeer was respectievelijk 30 en 31 cm.

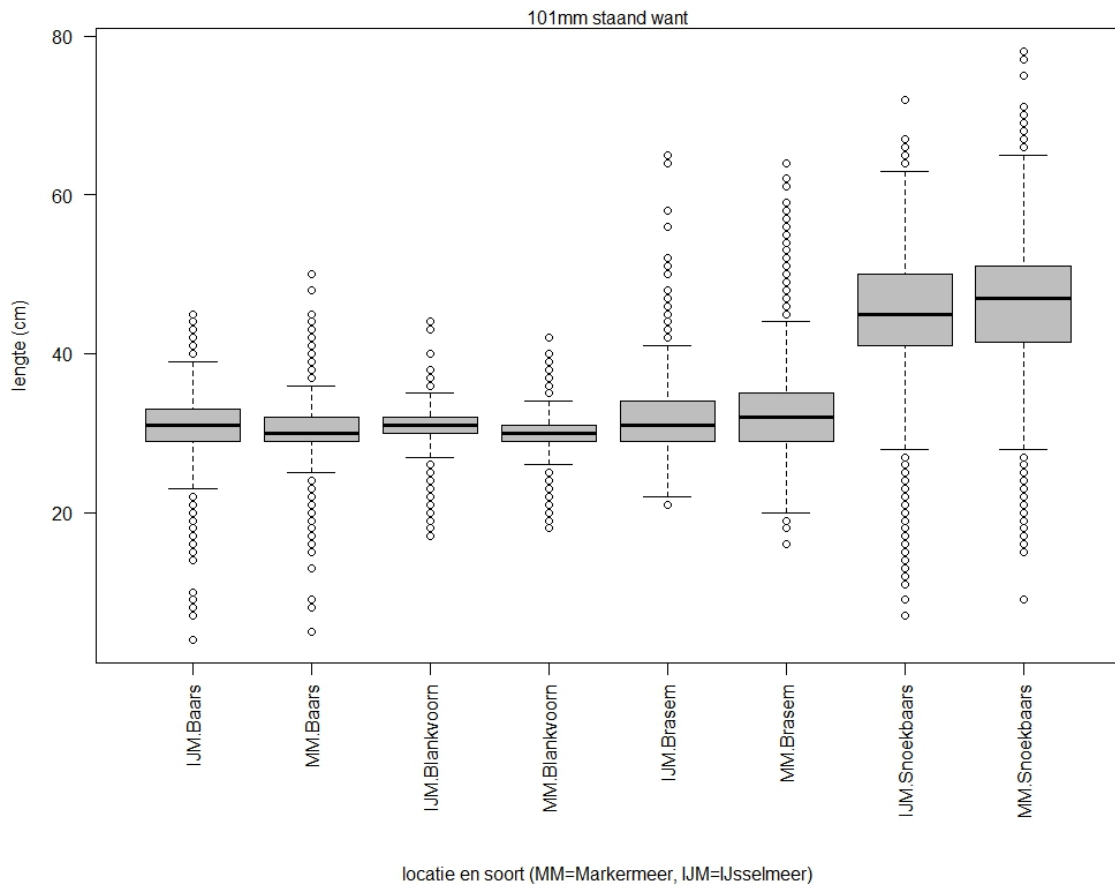
Tabel 3. Vangstgegevens van baars, brasem, snoekbaars en blankvoorn in de jaren 2016-2018 met aantallen, aandeel 'marktwaardig' (%), gemiddelde lengte (cm), minimale lengte (cm), maximale lengte (cm).

	2016					2017					2018				
	n	%	avg (cm)	min (cm)	max (cm)	n	%	avg (cm)	min (cm)	max (cm)	n	%	avg (cm)	min (cm)	max (cm)
baars	689		30.90	15	48	1536		29.89	5	50	2107		30.59	4	45
baars <22cm	28	4.06%				49	3.19%				95	4.51%			
baars >22cm	661	95.94%				1487	96.81%				2012	95.49%			
brasem			31.80	22	54			32.68	20	65			31.65	16	64
snoekbaars	1150		45.81	12	65	3067		40.48	15	72	2846		45.35	7	75
snoekbaars <42cm	194	16.87%				1033	33.68%				613	21.54%			
snoekbaars >42cm	956	83.13%				2034	66.32%				2233	78.46%			
blankvoorn			29.15	17	38			30.09	18	44			30.23	19	42

101mm stand want

Figuur 1 lengte frequentie figuren per soort per jaar.

Figuur 2 lengte verdeling van vangst per meer en per soort.

4 Aanbevelingen

Terugkoppeling samenwerking vissers en aanbevelingen

De samenwerking met de bezochte beroepsvisserij verliep in 2016 vanuit het perspectief vanuit WMR goed en prettig, ook na herhaald bezoek. In 2017 en 2018 is het merendeel van het veldwerk overgenomen door FISHNED consultancy. Het hebben van een centraal contactpersoon lijkt ook goed te werken voor zowel de beroepsvisserij als voor WMR.

Vergoeding visserij en aanbevelingen

De vissers ontvingen een vergoeding per vaartrip voor hun medewerking dat WMR of FISHNED medewerkers hun vangsten mochten opmeten aan boord. Indien vissen werden opgekocht (baars, blankvoorn, brasem en snoekbaars), waren de prijzen hoger dan de marktwaarde. Hiervoor is bewust gekozen. Binnen dit project was de voorkeur uitgesproken voor een daadwerkelijk bezoek aan boord boven het (alleen) meten van vis aan de wal. Volgende jaren kan er mogelijk een combinatie worden gezocht waarbij zowel vis van de markt wordt gekocht, als aan boord. Dit zou een betere inzicht geven in het aandeel vis wat overboord wordt gezet.

In de praktijk blijkt dat er soms problemen zijn bij de afronding van de betaling in verband met de voorwaarden die worden gesteld met opstellen van facturen. Een vertragend proces in betalingen werkt niet goed mee in de samenwerking tussen beroepsvisserij en WMR. Hiervoor wordt voorgesteld om de betaling aan de beroepsvisserij via FISHNED te laten lopen, waardoor de lijnen tussen beroepsvisserij en de uitvoerende partij (FISHNED) kort blijven.

Leeftijd gegevens en andere biologische kenmerken.

In de praktijk is het gebleken dat er nog onvoldoende vissen worden verzameld om aan de 10 exemplaren per lengteklasse te komen voor biologische gegevens. Om deze reden is ervoor gekozen om de vissen die moeten worden verzameld aan te vullen met de "staand want survey" die WMR uitvoert in samenwerking met beroepsvisserij. Deze survey gebruikt staand want bestaande uit panelen met verschillende maaswijdtes. Gedurende deze survey is gebleken dat relatief eenvoudig meerdere lengteklassen kunnen worden verzameld en uiteindelijk verwerkt. Tevens wordt ook ondermaatse vis gevangen. De marktbeemonstering en de surveys op het IJsselmeer en Markermeer verzamelen dan gezamenlijk vis van zo veel mogelijk lengteklassen. Hiervoor is het noodzakelijk dat er een duidelijke communicatie tussen WMR en FISHNED moet plaatsvinden voor het verzamelen van vis. Omdat de survey een onderzoek betreft, zal dit onder een dierproefvergunning moeten plaatsvinden. Middels deze vergunning kan men ook ondermaatse vis meenemen voor analyse. Tevens is het voor een goed beeld van de vangstsamenstelling ook aan te raden om voor de leeftijdgegevens ook buiten Q4 vis te verzamelen.

5 Kwaliteitsborging

Wageningen Marine Research beschikt over een ISO 9001:2015 gecertificeerd kwaliteitsmanagementsysteem. Dit certificaat is geldig tot 15 december 2021. De organisatie is gecertificeerd sinds 27 februari 2001. De certificering is uitgevoerd door DNV GL.

Het chemisch laboratorium te IJmuiden beschikt over een EN-ISO/IEC 17025:2017 accreditatie voor testlaboratoria met nummer L097. Deze accreditatie is geldig tot 1 april 2021 en is voor het eerst verleend op 27 maart 1997; deze accreditatie is verleend door de Raad voor Accreditatie. Het chemisch laboratorium heeft hierdoor aangetoond in staat te zijn op technisch bekwaame wijze valide resultaten te leveren en te werken volgens de ISO17025 norm. De scope (L097) met de geaccrediteerde analysemethoden is te vinden op de website van de Raad voor Accreditatie (www.rva.nl).

Op grond van deze accreditatie is het kwaliteitskenmerk Q toegekend aan de resultaten van die componenten die op de scope staan vermeld, mits aan alle kwaliteitseisen is voldaan. Het kwaliteitskenmerk Q staat vermeld in de tabellen met de onderzoeksresultaten. Indien het kwaliteitskenmerk Q niet staat vermeld is de reden hiervan vermeld.

De kwaliteit van de analysemethoden wordt op verschillende manieren gewaarborgd. De juistheid van de analysemethoden wordt regelmatig getoetst door deelname aan ringonderzoeken waaronder die georganiseerd door QUASIMEME. Indien geen ringonderzoek voorhanden is, wordt een tweede lijnscontrole uitgevoerd. Tevens wordt bij iedere meetserie een eerstelijnscontrole uitgevoerd. Naast de lijnscontroles wordende volgende algemene kwaliteitscontroles uitgevoerd:

- Blanco onderzoek.
- Terugvinding (recovery).
- Interne standaard voor borging opwerkmethode.
- Injectie standaard.
- Gevoeligheid.

Bovenstaande controles staan beschreven in Wageningen Marine Research werkvoorschrift *ISW 2.10.2.105*.

Indien gewenst kunnen gegevens met betrekking tot de prestatiekenmerken van de analysemethoden bij het chemisch laboratorium worden opgevraagd.

Indien sprake is van onbeheerste kwaliteit worden passende maatregelen genomen.

Verantwoording

Rapport C130/19

Projectnummer: 4318100284

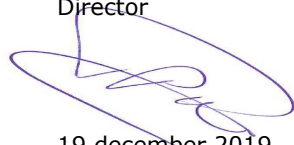
Dit rapport is met grote zorgvuldigheid tot stand gekomen. De wetenschappelijke kwaliteit is intern getoetst door een collega-onderzoeker en het verantwoordelijk lid van het managementteam van Wageningen Marine Research

Akkoord: Ir. O.A. van Keeken
Onderzoeker

Handtekening:
Datum: 19 december 2019

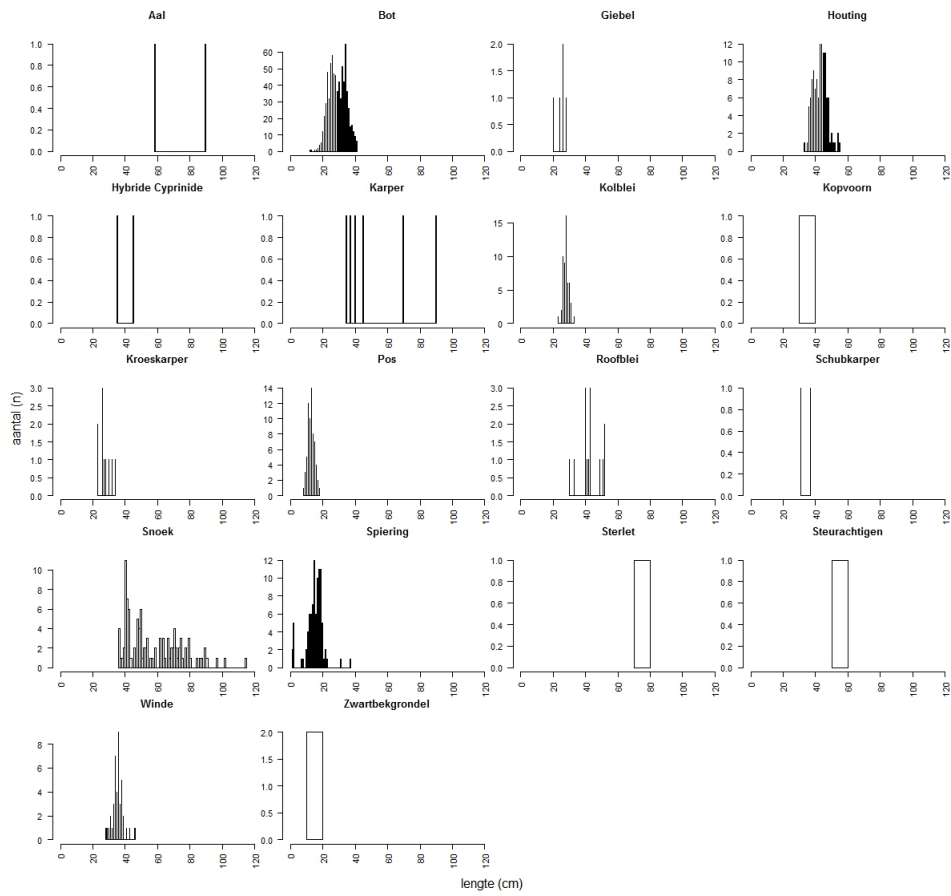
Akkoord: Dr.Ir. T.P. Bult
Director

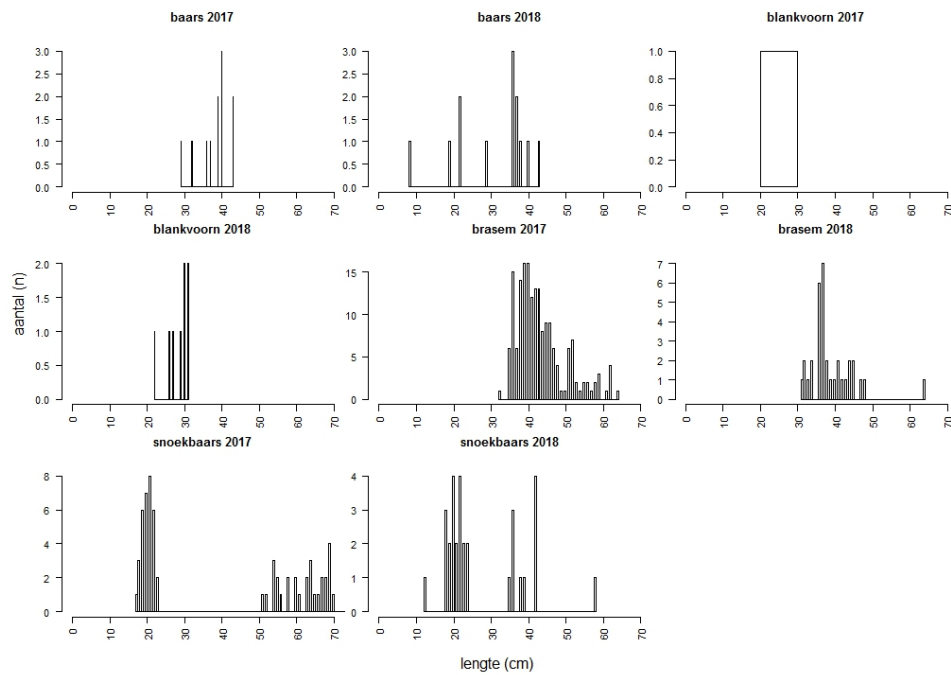
Handtekening:
Datum: 19 december 2019

Bijlage 1 Lengte frequentie gegevens

101mm staand want 2016-2018

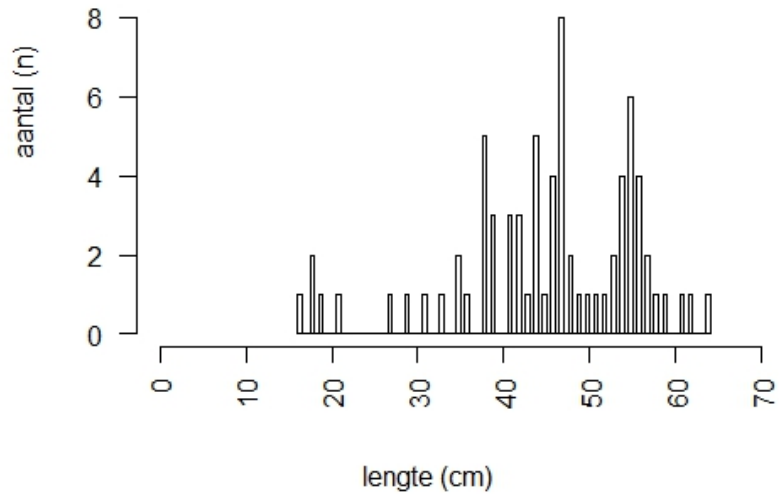

130-190mm staand want

zegen

brasem 2018

Wageningen Marine Research
T: +31 (0)317 48 09 00
E: marine-research@wur.nl
www.wur.nl/marine-research

Wageningen Marine Research levert met kennis, onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek en advies een wezenlijke bijdrage aan een duurzamer, zorgvuldiger beheer, gebruik en bescherming van de natuurlijke rijkdommen in zee-, kust- en zoetwatergebieden.

Bezoekers adres:

- Ankerpark 27 1781 AG Den Helder
- Korringaweg 7, 4401 NT Yerseke
- Haringkade 1, 1976 CP IJmuiden

Wageningen Marine Research is onderdeel van Wageningen University & Research. Wageningen University & Research is het samenwerkingsverband tussen Wageningen University en Stichting Wageningen Research en heeft als **missie**: 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'